14.5.2018

Asia: VNS 1/2018 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

Sivistys- ja tiedejaosto keskiviikko 16.05.2018 klo 09:30 / VNS 1/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Paikka: jaostohuone 3 (E 450), Eduskuntatalo (eteläinen sisäänkäynti)

Asiantuntijat:

Kulttuuriasiainneuvos Päivi Salonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuriasiainneuvos Katri Santtila, opetus- ja kulttuuriministeriö

Kirjallinen asiantuntijalausunto Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle VOS-uudistuksen merkityksestä museoille, teattereille ja orkestereille

Työryhmä ehdotus museoiden ja esittävän taiteen valtionrahoituksen uudistamiseksi luovutettiin opetus- ja kulttuuriministeriölle tammikuussa 2018. Ehdotuksessa oli kyse kokonaisuudistuksesta, johon sisältyi luonnos hallituksen esitykseksi valtionosuuslainsäädännön uudistamiseksi sekä muistio harkinnanvaraisen rahoitusjärjestelmän uudistamisesta. Esityksen valmistelun lähtökohtana oli, että valtionosuusjärjestelmän uudistus voitaisiin toteuttaa valtiontaloudellisten vaikutusten kannalta kustannusneutraalisti. Työryhmän ehdotukseen liittyvään muistioon sisältyi kuitenkin myös esitys lisärahoitustarpeista. Työryhmä katsoi, että lisärahoitus olisi edellytys uudistuksen tavoitteiden saavuttamiselle vaikuttavasti ja joustavasti.

Ministeriö sai ehdotuksesta yhteensä 274 lausuntoa. Museoiden osalta selkeä enemmistö vastaajista kannatti esitystä. Muutosesityksiä tehtiin eniten kohtiin, jotka käsittelivät maakunta- ja aluetaidemuseoiden korvaamista alueellisilla vastuumuseoilla ja todettiin, että erityisesti alueellisten tehtävien järjestäminen kattavasti edellyttäisi lisäresursseja. Esittävän taiteen osalta uudistusta pidettiin tarpeellisena ja erityisesti nk. vapaan kentän tilannetta vaikeana. Kuitenkin suuri osa vastaajista piti esitettyä esittävän taiteen yhteistä yksikköhintaa, valtionosuuspäätösten määräaikaisuutta ja valtionosuuden laskennassa käytettäviä painokertoimia ongelmallisina. Suuri osa kannatti Svenska Teaternin aseman muuttamista kansalliseksi taidelaitokseksi, mutta myös Tampereen Työväen Teatterin nykyisen rahoitusaseman säilyttämistä.

Vuoden 2019-2022 kehyspäätöksen yhteydessä ministeri Terho linjasi, että kulttuurin rahoitusjärjestelmää uudistetaan toteuttamalla museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistus ja parantamalla esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä. Uudistuksen toimeenpanoon osoitetaan kehyspäätöksen mukaan lisärahoitusta yhteensä 7 miljoonaa euroa vuosittain vuodesta 2020 lukien. Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen siirtyy jatkovalmisteluun.

Museo

Museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistaminen on tarkoitus toteuttaa työryhmän museoita koskevan ehdotuksen pohjalta ottaen huomioon lausuntokierroksella saatu palaute. Uudistus rakentuisi museolain kokonaisuudistuksen pohjalta. Lain tavoitteet, toiminnan tarkoitus ja valtionosuuden edellytykset uudistettaisiin kokonaisuudessaan. Valtionosuus muodostuisi ns. perusrahoituksesta sekä

tehtäväkohtaisesta rahoituksesta alueellisille ja valtakunnallisille vastuumuseoille. Vastuumuseot korvaisivat nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmän sekä valtakunnallisen erikoismuseojärjestelmän. Vastuumuseoiden tehtävistä ja edellytyksistä säädettäisiin lailla ja ne neuvottelisivat Museoviraston kanssa kolmivuosittain toimintaansa koskevasta suunnitelmasta. Perusrahoituksen laskenta perustuisi henkilötyövuosiin ja yksikköhintaan, valtionosuusprosentti olisi 37. Alueellisten vastuumuseoiden tehtäväkohtaisesti määräytyvän henkilötyövuosien osan valtionosuusprosentti olisi 85. Valtakunnallisten vastuumuseoiden tehtäväkohtainen rahoitus myönnettäisiin valtionosuuden euromääräisenä korotuksena. Rahoituksen myöntäminen perustuisi kaikilla museoilla kolmivuotiseen rahoitussuunnitelmaan. Valtionosuuden lisäksi museoille voitaisiin myöntää harkinnanvaraisia hankeavustuksia.

Ministeriössä käynnissä olevan jatkovalmistelun aikana otetaan kantaa lausuntokierroksella saatuun palautteeseen. Lausunnoissa nostettiin esille mm. rahoituskauden pidentäminen neli- tai kuusivuotiseksi esitetyn kolmen sijasta. Alueellisten vastuumuseoiden osalta esitettiin, että Uudellamaalla ja Lapissa erityisesti kulttuuriympäristötehtävien hoito tulisi voida jakaa useamman museon kesken kuten nykyisinkin.

Kehyspäätöksessä varattu lisärahoitus tullaan kohdentamaan henkilötyövuosina järjestelmään siten, että erityisesti alueelliset palvelut voitaisiin järjestää nykyistä kattavammin ja perusrahoituksen tason vaarantumatta. Hallituksen esitys on tarkoitus valmistella annettavaksi eduskunnalle viimeistään syysistuntokaudella 2018.

Esittävä taide

Työryhmä esitti esittävän taiteen kenttää kokonaisuudessaan koskevaa määräaikaisuuksiin ja kategorioihin (I-III) perustuvaa rahoitusmallia. Kategoriat I ja II koskivat valtionosuustoimintaa ja kategoria III harkinnanvaraisin toiminta-avutuksin tuettua ns. vapaata ammattilaiskenttää. Valtionosuuksia koskeva osio päätettiin jättää toistaiseksi jatkovalmisteluun lausuntokierroksella saadun palautteen johdosta. Parhaimmillaan uudistus parantaa palveluiden tasa-arvoista saatavuutta, monimuotoisuutta, laatua ja toimijoiden toimintaedellytyksiä.

Vapaan kentän osalta kyseessä on iso rakenteellinen uudistus. Toiminta-avustukset muuttuvat 1- tai 3-vuotisiksi ja niiden kriteerit uudistetaan. Lisäksi voidaan myöntää 5-vuotinen kehittämisavustus ja kertaluonteisia produktioavustuksia. Uudistus kohdentuu noin 105 toiminta-avustusta saavaan ammattilaisryhmään teatterin, tanssin, sirkuksen ja musiikin aloilla. Tällä on huomatta merkitys vapaalla kentällä työskentelevälle noin 6000 taiteilijalle.

Suurimmat muutokset tulevat olemaan siirtyminen 1- tai 3- vuotisiin toiminta-avustuksiin sekä tuotantoalustojen hyväksyminen tuettavan toiminnan piiriin. Uudistuksella helpotettaisiin toiminta-avustuksen piiriin pääsemistä nykyisestä ja parannettaisiin toimijoiden toiminnan kehittymistä ja alan uudistumista (1v. toiminta-avustukset). 3-vuotisten toiminta-avustusten tarkoituksena on parantaa vapaan kentän toimijoiden mahdollisuuksia kehittää toimintaansa nykyistä pitkäjänteisemmin. Myös siirtymistä valtionosuustoimijaksi helpotettaisiin. Tuotantotapa tai genre ei olisi enää määräävä, vaan myös tuotantotalot ja -alustat, jotka eivät itse tuota esitystoimintaa, kuuluisivat tuettavan toiminnan piiriin. Tämä parantaisi monen vapaan ryhmän toimintamahdollisuuksia, kun tuotantotalo tarjoaisi tilat, markkinointia ja muuta fasilitointia kuten esim. tekniikkaan liittyviä palveluita. Tuotantotalo voisi myös ostaa esityksiä. Työryhmä katsoi, että toimiakseen uudistus edellyttäisi rakenteen muuttamisen lisäksi myös, että avustussummat olisivat riittävän korkealla tasolla.